

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA 2021

SAPIENTIA EMTE – CSÍKSZEREDAI KAR

Maszk média. A COVID-19 székelyföldi sajtóvisszhangjáról

Hallgató: *Geréd-Várhelyi Zoltán* – Szociológia szak, III év

Témavezető: *dr. Sólyom Andrea* – Társadalomtudományi Tanszék

Csíkszereda

2021. április 18.

Tartalom

Kivonat	2
1. Bevezetés	3
2. Tematizáció	4
3. Szakirodalmi Vonatkozások.....	7
3.1. Dezinformálás és tömegmédia.....	7
3.2. Koronavírus és tömegmédia	9
3.3. Koronavírus Romániában.....	10
4. A kutatás módszertana	13
4.1. Elemzési szempontok.....	14
5. Kutatási eredmények elemzése	18
5.1. Cím.....	18
5.2. Kép	20
5.3. Megjelenés időpontja és rovat	21
5.4. Terjedelem.....	23
5.5. Elhelyezés az újságban.....	24
5.6. Tartalom	25
5.7. Hatáskör	26
5.8. Népszerű cikkek, reakciók	27
6. Következtetések.....	31
7. Irodalomjegyzék	33

Kivonat

A 2020-as év kétségtelenül egyik legmeghatározóbb jelensége az egész világot érintő SARS-CoV-2, köznyelven egyszerűen koronavírusnak nevezett fertőzés volt, mely értelemszerűen a hagyományos és modern médiaorgánumban is meghatározó szerepet kapott. Az interneten elsősorban közösségi oldalakon népszerű, félrevezető, sok esetben teljesen hamis hírek elterjedése mellett a hivatalos sajtóforrásokra hárult a lakosság gyors és pontos tájékoztatásának feladata.

A *Székelyhon* napilap Székelyföld legolvasottabb hagyományos médiaorgánuma, internetes megjelenése, a *szekelyhon.ro* hírportál szintén nagy népszerűségnek örvend Maros, Hargita és Kovászna megyében, sőt még az országhatáron kívül élő magyarok körében is. Ugyanakkor az eddigi évtizedek tudósításaihoz képest, az internetes hírportál kommentrészlege, valamint a közösségi oldalakon történő megosztás azonnali feedback-et biztosít az olvasók számára, akik könnyűszerrel fejezhetik ki véleményüket az adott témában.

Kutatásom során meghatározott szempontrendszer alapján vizsgálom a Székelyhonban megjelent, koronavírussal kapcsolatos cikkek címét, terjedelmét, elhelyezését, a témában publikált írások számát, tartalmát. A kapott adatokat kvantitatív módszerrel elemzem, hogy így nyerjek egy átfogó képet járványhírek alakulásáról, a vírus Romániai megjelenésének első fél évében, 2020 januárja és júniusa között. A cikkekhez kapcsolódó internetes reakciók (Facebook megosztás, komment) elemzése pedig megmutathatja az üzenetek hatásosságát, hitelességét, a megjelent cikkek tényközlő, figyelemfelkeltő, de akár félelmet sugalló stílusának eredményeit a hétköznapi olvasók percepcióiban.

1. Bevezetés

Kína, mint az olcsó tömegcikk gyártásának központja, számtalanszor került már nemzetközi diskurzusok középpontjába, vagy hívta fel magára a figyelmet technikai és kulináris invencióival. A 2019-es év végén azonban, olyan események láncolata indult útjára az ázsiai országból, amely alapjaiban változtatta meg világunkat, hétköznapijainkat. A COVID-19 vírusos fertőzés elterjedésével, a különböző hírek és álhírek is megjelentek világszinten, sok esetben a vírussal is gyorsabban, hiszen az internet és különböző közösségi oldalak révén olyan országokba juthattak el, ahol a betegség még nem ütötte fel a fejét.

A *Székelyhon* napilap, ahogy a *szekelyhon.ro* hírportál, valamint a *@szekelyhon* Facebook oldal is, nagy szerepet vállal a székelyföldi megyék (Maros, Hargita, Kovászna) tájékoztatásában, de az információkat, híreket nagyszámban olvassák határon túli magyarok is.

Kutatásom célja megvizsgálni azokat a médiatartalmakat, amelyekkel a Székelyhon (offline és online) olvasói találkozhatnak és amelyekkel kapcsolatban a közösségi oldalak nyújtotta lehetőségeknek köszönhetően véleményüket fejezhetik ki. A vizsgált írások 2020 első felében jelentek meg, véleményem szerint ebben az időszakban számított igazán újnak ez a jelenség, a médiapublikációkra adott reakciók megmutatják hogyan viszonyulnak az átlagos felhasználók egy világméretű problémához, az ezzel járó intézkedésekhez, valamint ennek gazdasági következményeihez.

A COVID-19 kapcsán megjelent kutatások újszerűségük ellenére is egyre gyakoribbak, több esetben multidiszciplináris eszközök igénybevételével igyekeznek a szakemberek több nézőpont alapján is megismerni egy olyan világméretű fertőzést, melyre az 1918-as spanyolnátha óta nem volt példa. A kutatásom hozzájárulhat a székelyföldi járványhelyzet alaposabb megismeréséhez, az újság olvasóinak online reakciói, hozzászólásai, kifejezik a célközönség viszonyulását egy globális eseményhez.

2. Tematizáció

A globális szintű események (járványok, katasztrófák, nemzetközi migráció) gyakorta váltanak ki a szokásosnál nagyobb mértékű érdeklődést a világsajtóban, hasonlóképp történt ez a COVID-19-cel kapcsolatos hírek esetében is, ezért fontosnak tartom a járvány és a média vonatkozásainak alaposabb szemügyre vételét.

A koronavírussal kapcsolatos médiafogyasztási szokások világszintű növekedést mutattak az év elején, ami egy hatalmas és sürgős témakör esetében nem meglepő, a társadalom igényt formál a kirobbanásával kapcsolatos magyarázatokra. Különösen jellemző ez olyan személyekre, akik a munkahelyük elvesztése, vagy az otthoni környezetbe való beépítése révén több időt tölthetnek a számítógépük előtt. Március elejére az összes hírfogyasztás több mint 10%-át koronavírushoz kapcsolódó cikkek tették ki világszinten, ebben az időszakban az online híroldalak látogatottsága 50%-kal volt nagyobb, mint előző héten. A legkeresettebb témák közé a társadalmi távolságtartás, a saját indíttatású karanténba vonulás és repülési korlátozások tartoztak (Molla 2020).

Az új típusú vírusos fertőzések azért ijesztők a felhasználók számára, mert ismeretlenek és kiszámíthatatlanok. A koronavírus járvány kiemelt médiafigyelmet kapott, a téma lefedettsége megmagyarázhatja, hogy a bizonytalanság hogyan kelthet félelmet egy ilyen pandémiával kapcsolatban. Bár a félelmet legtöbb esetben egyénileg tapasztaljuk meg, társas érzésként is megosztható, csoportokba bekerülve körvonalazza az egyén eseményekre adott reakcióit. A média elterjedése kulcsfontosságú a beszélgetések beindításában, szabályozza az érzéseinket, mindazonáltal nem feltétlenül azt határozza meg, hogy hogyan gondolkodjunk, sokkal inkább azt, hogy miről. Minden érzelemhez hasonlóan a félelem is ragályos és széleskörben elterjedhet (Jorgensen 2020). Az internetes hírközlés elterjedésével a hagyományos napirendkijelölés is megváltozott, a megjelenéseket folytonos kapcsolat jellemzi: a hagyományos sajtó és az interneten publikált cikkek hatással vannak egymásra, sőt a virtuális információmegosztás irányító jelleggel bír az újságmegjelenések szintjén. Ezen jelenség kapcsán fontos kiemelni a közösségi oldalak szerepét, mint a fontosabb diskurzusok fő színhelyét (Kósa 2017).

A jelenlegi pandémia nagyobb médiafigyelmet kapott, mint az eddigiek, a koronavírus kitörésének első hónapjában 23-szor több angol nyelvű újsághír jelent meg, mint a 2018-ban kezdődő, de napjainkban is tartó Ebola járvánnyal kapcsolatban, ehhez nagymértékben hozzájárult

az aggodalom is. A járvány kitörésének első hónapjaiban a világ nagyobb angol nyelvű hírlapjainak hasábjain 50 cikkben jelent meg a „gyilkos vírus” kifejezés. Különböző pletykalapok, min a *The Daily Mail* vagy a *The Sun* gyakrabban használnak félelemkeltő nyelvezetet, utóbbi rendszeresen említette a járványt, mint „halálos betegséget.” Ez a jelenség nem példanélküli, a 2003-as SARS vírusra több esetben is használták a „gyilkos” jelzőt, valamint a H1N1 járvány is hasonló médiafigyelmet kapott (Jorgensen 2020).

Összehasonlításképp, az évente többszázezer halálos áldozatot követelő influenzajárvánnyal kapcsolatban 488 hír jelent meg a nemzetközi sajtóban, míg a koronavírusra vonatkozóan ez a szám kishíján tízezer. A közlés módját érzékelteti, hogy az influenzához köthető hírek kevesebb, mint egy tizedében használtak félelemkeltő kifejezéseket (Jorgensen 2020).

A koronavírus járvány kitörésének első hónapjában világszerte egymás után jelentek meg a nyomtatott sajtóban a vírushoz kapcsolódó cikkek, ezek közül csaknem 19 ezer címlapon közölte az újdonságokat. A koronavírus kifejezés gyors elterjedése azt mutatja, hogy ez a jelenség sokkal nagyobb mértékben inspirál szenzációhajhász címeket, mint a két évvel ezelőtti Ebola megnevezés (kevesebb, mint 700 címlapon közölt hír a vírus kirobbanásának első hónapjában). Ugyanakkor nem elhanyagolható az a tény sem, hogy a koronavírus több esetben is az Amerika és Kína közt fennálló gazdasági és geopolitikai helyzet viszonylatában került említésre, háttérbe szorítva az egészségügyi hatásokat (Ducharme 2020).

Szintén az Ebola járvánnyal összehasonlításban, a COVID-19 új környezetben, a közösségi oldalakon képezi mindennapi diskurzusok tárgyát, helyet adva a személyes terjesztésnek, a vírussal, karanténnal közvetlen kapcsolatba kerülők beszámolóinak (Ducharme 2020).

A közösségi oldalakra felkerülő információk gyors terjedése kiemelkedő szerepet kapott Kínában is, ahol a nyilvános posztolások szigorú kormányfelügyelet alatt állnak, azonban a rendszer egy rövid időre felfedte hiányosságait. Január 21. és 25. között a központi hatalom internethasználókkal szembeni felügyeletének intenzivitása csökkenni látszott, így a netpolgárok a kormány figyelmen kívül hagyásával, közösségi oldalakon kérhettek segítséget egymástól és külső forrásokból. Kínában 2015 óta tilos pletykákat és hamis információkat terjesztetni, az információk hitelességét az állami szervek döntenek el, így nem meglepő, hogy a cenzúra helyreállítását követően a közösségi oldalakon folytatott diskurzusokat pletykaterjesztésnek minősítették (Costigan és Xin 2020).

Az öt napos felügyelet nélküli jelenlét a közösségi oldalakon megmutatta a kínai vírushelyzet valódi súlyát, a beteg személyek gondozásával kapcsolatos kérdések és kórházi ellátmányok igénylésének megfogalmazása cáfolhatatlan háttérrel biztosított a tények számára. A Kínai Kommunista Párt működése folyamatos felelősségelhárításra alapoz, a központi hatalom számára biztosítékot jelent, hogy esetleges hibákért az alacsonyabb rangú beosztottakat okolhatja, nem beszélve a törvénytisztelő állampolgárok felelősségre vonásáról. Ezen gyakorlatot alkalmazták a vuhani vírus megjelenésével kapcsolatban is (Costigan és Xin 2020).

A hatályos törvények értelmében a kínai kórházak számára tilos nyilvánosan segítséget kérni, mégis január 28-ig több mint 160 kórház fordult közösségi oldalakon adományokért, a vuhani intézmények elsőként, nyilvános bejegyzésekben tudatták a hiányzó orvosi kellékek listáját. Ennek a veszélyét mutatja, hogy 2019. decemberében 8 személy, köztük egy orvos ellen indult eljárás „pletykák terjesztése” miatt, a koronavírus kapcsán. Az említett orvos egy közösségi oldalon folytatott beszélgetésben egy új vírus megjelenését jelezte, az erről készült képernyőfotók futótűzként terjedtek tovább az ország minden tartományában. A felelősségre vonás során olyan „vétségekre” hivatkoztak, mint a járvánnyal kapcsolatos híresztelések, az állam és a kórházak járványkezelési képességének kérdőre vonása, valamint más olyan pletykák, amik a társadalmi rend felbomlását eredményezhetik (Costigan és Xin 2020).

Az „álhírek” szigorított felügyeletének eredményeként a kínai polgárokat felszólították, hogy kerüljék a pletykák terjesztését, sőt jelentsék az olyan tartalmakat, amik véleményük szerint pletykának minősülnek. Az intézkedések egyénekre kifejtett hatását tovább súlyosbította a felügyelet nélküli időszak szabad információáramlásával való szembenézés, a kettő következményeként az internetezők paranoiás reakcióval vették tudomásul az esetleges híreszteléseket (Costigan és Xin 2020).

Véleményem szerint Kína példája jól mutatja, hogy a közösségi oldalaknak milyen fontos szerep jutott már a világjárvány kitörésének kezdeti szakaszában, sajnálatos módon azonban a pozitív tendencia helyét fokozatosan átvették a különböző álhírek és összeesküvéselméletek. Dolgozatom következő részében erről a jelenségről lesz szó.

3. Szakirodalmi Vonatkozások

A mass-médiában megjelent hírekre adott reakciók jobb megértéséhez a vonatkozó szakirodalmat három részre osztottam, így több szemszögből közelíthetem meg azt az információs légkört, melyben a koronavírussal kapcsolatos hírek eljutottak a háztartásokba.

3.1. Dezinformálás és tömegmédia

Véleményem szerint először azt folyamatot kell megismerni, amely miatt a közösségi média felhasználók kétellyel fogadnak egyes híreket, adott információkat viszont gondolkodás nélkül fogadnak el. Ez azért is lehetséges, mert a tömegek tájékoztatására létrehozott információs csatornákat (első sorban a televíziót) már évtizedek óta a manipuláció fő eszközeként tarja számon laikusok és médiakutató szakemberek jelentős része egyaránt. Az erre fókuszáló megközelítések (lövedékelmélet, szelektív érzékelés elmélete, napirendelmélet, framingelmélet) értelmezik azt, hogy a közönség miről, mennyit és sok esetben hogyan gondolkodik (Bajomi-Lázár 2017). Természetesen a hírek hatásával kapcsolatban nem lehet egy általános érvényességű tételt megfogalmazni, a manipulációnak való kitettséget nagyban meghatározza az egyén tudástára, szociális környezete, az őt ért kulturális hatások, de akár a médiatartalom is, mely megerősíti, vagy épp gyengíti a fogyasztó addigi ismereteinek koherenciáját (Bajomi-Lázár 2017).

Rendkívül érdekesnek találom a média manipulatív szerepét vizsgáló kutatásokat, főként, mivel napjainkban, a szabad információáramlás korában, az internet majdnem mindenki számára lehetőséget biztosít, hogy könnyűszerrel ellenőrizze a hírek valóságát, mégis a koronavírus kapcsán számtalan összeesküvés-elmélet látott napvilágot. Erre kiváló példa azon elmélet, amely szerint koronavírus a 100 évente megjelenő, népességkontrolláló szándékkal indított világszintű járványok sorába illeszkedik (pestisjárvány, spanyolnátha).

Lewandowsky és Cook négy olyan szempontot különített el, amelyek magyarázatot adhatnak az alaptalan elméletek népszerűségére, melyek közül az első a kiszolgáltatottság érzése. Azok a legbefogadóbbak az álhírekkel szemben, akik tehetetlennek érzik magukat az események alakulásával kapcsolatban (Lewandowsky és Cook 2020). Az ilyen elméletek továbbá magyarázatot adhatnak egy olyan eseményre, amelynek megvalósulására eddig nem sok esélyt láttak (például a koronavírus gyors terjedése), ugyanakkor könnyebben emészthetővé teszik a külső fenyegetéssel szembeni tehetetlenség érzését. Végül, de nem utolsó sorban az összeesküvés-

elméletek terjedésében szerepet játszik a politikai magyarázatok megkérdőjelezése, a napjainkban népszerű közösségi oldalakon pedig még gyorsabban terjedhetnek az alaptalan információk (Lewandowsky és Cook 2020).

Az emberek életének fontos része, hogy különböző interakciók során meggyőzzék közvetlen környezetüket saját nézőpontjuk helyességéről, bizonyítsák nézeteik relevanciáját, ehhez használhatók a meggyőzés és manipuláció különböző eszközei. Fontos megjegyezni, hogy a meggyőzés egy nyílt folyamat, mely nem leplezi a befogadó véleményére tett megváltoztató szándékú indítást és az erre felhasznált eszközöket, míg a manipuláció rejtett módszerekre épülő, megtévesztési gyakorlat (Bárházi 2008).

A főként reklámszakmával kapcsolatba hozott manipulatív törekvés célja a közönség viselkedésének irányított megváltoztatása olyan eszközökkel, amelyek végig rejtve maradnak, ezzel is cáfolva a manipulációs szándékot. Itt elsősorban olyan verbális és nonverbális eszközökről beszélhetünk, melyeknek megléte a befogadóban nem tudatosul: információk elhallgatása, fölösleges adatok, bizonyíthatatlan állítások, félreértelmezhető következtetések. A manipuláció folyamata feltételezi, felerősíti a tévedés érzését (Bárházi 2008).

Korunk egyik meghatározó jellemzője a közügyek bemutatásának megújulása, a kommunikáció szerepének újragondolása, az események keretbe helyezésének és értelmezésének folyamatában. A társadalomtudományi szótárak folyamatosan bővülnek, ezáltal a hétköznapi fogyasztók alkalmazkodtak az olyan kifejezésekhez, mint álhír (fake news), digitális csalás, buborékhatás, automatizált propaganda. Az álhír kifejezés széleskörben való elterjedéséhez Donald Trump is hozzájárult, 2016-os elnöki kampánya során, amikor is „Fake News Awards” nyertesként hirdette meg az olyan médiaorgánumokat, mint a CNN, TIME vagy Washington Post (Bărgăoanu és Radu 2018).

A hamis információk és félreinformálások kontextusában fontos megemlíteni, hogy az álhír kifejezés számos ok miatt félrevezetőnek, hiányosnak tekinthető. Fontos szempont, hogy a politikum gyakran használja fegyverként, saját pozíciójának erősítése, az ellenzék pozíciójának gyengítése céljából, ugyanakkor az álhír teljes terjedelmében hamis, a folyamat lényege a valós és álhírek adagolásának mértékében rejlik. Sok esetben az álhíreket nem lehet hírként kezelni, beszélhetünk olyan hamis híresztelésekről, amelyek nem rendelkeznek hírértékkel: kontextusmentes információk, vélemények tényként való közlése, konspirációk, pletykák,

erőteljes vizuális ábrázolással társított tartalmak. A hírek és dezinformációk virtuális térben való megjelenésével, az olvasói megnyilvánulások egy olyan digitális környezetet teremtenek, ahol a tartalom kibővül, az internetes platformok új kontextusba helyezik el, a hagyományos médiához képest (like, megosztás, reakció) (Bârgăoanu és Radu 2018).

A közösségi oldalakon terjedő álhírek és téves tájékoztatások, valamint a kormány és hivatalos médiaorgánumokkal szembeni bizalmatlanság Romániában olyan légkört teremtett a koronavírus járvány kapcsán, ami magyarázatként szolgálhat az internethasználók szkeptikus mentalitására, valamint kormányintézkedéseket bíráló megnyilvánulásokra.

3.2. Koronavírus és tömegmédia

2020. január 1-31. között készült egy kutatás, amely a Kínából elterjedt vírus első híreinek megjelenését, elterjedését vizsgálta világszinten. A 190 országban végzett kutatás eredményei azt mutatják, hogy a hónap során több mint 18 millió vírussal kapcsolatos bejegyzés látott napvilágot közösségi oldalakon, amire összesen 330 millió reakció érkezett, azonban a témához kapcsolódó bejegyzések száma további emelkedést mutat az ezt követő időszakban. A cikkek témája közt leggyakoribbak a hírek és megelőző tanácsok mellett, az összeesküvéselméletek kategóriájába tartozó írások is (Bauer és Mezei 2020).

Magyarországon 19 ezer posztot publikáltak a közösségi oldalak felhasználói, a megjelenések január 20-tól kezdődően emelkednek, 29-én érik el csúcspontjukat, a legtöbb reakciót kiváltó írások január 24-én jelentek meg, összesen 80 ezer reakciót váltva ki (Bauer 2020).

Alig több, mint 100 évvel az 50 millió halálos áldozatot követelő, 1918-as világméretű influenzajárvány után, a szabad információáramlás és korlátlan médiafogyasztás korában, a koronavírus megjelenésének következtében, az emberiségnek egy újabb világjárvánnyal kell szembenéznie. A különböző közösségi média felületeken terjedő információk 2,9 milliárd embert érhetnek el (Merchant és Lurie 2020).

A Facebook és Twitter, mint a legnagyobb közösségi oldalak, hozzájárulnak a COVID-19 által jelentett veszélyekre történő figyelemfelhíváshoz és információkat szolgáltatnak a WHO és különböző egészségügyi oldalak közleményeinek terjesztésével. Elkerülhetetlen azonban, hogy a hírek mellett az álhírek is legalább ilyen sebességgel terjedjenek, hozzájárulva a vírus miatt érzett morális pánik megerősödéséhez. Az információk fertőzőtségére utalva, az „infodémia” kifejezés

került újra köztudatba, melyet David J. Rothkopf használt először, majdnem két évtizede (Karvalics 2020). A jelenség lényege, hogy a folyamatos információáradatban a felhasználók egy része nem tudja megkülönböztetni a dezinformációkat a valós hírektől (Merchant és Lurie 2020).

Minden olyan eseménnyel kapcsolatban, amelyek szélesebb tömegeket érhetnek el a megbízható és álhírek vegyesen jutnak el az emberekhez, akár kisebb részletekben, feldaraboltan. A hivatalos források és szakmai információk összekeverednek személyes üzenetekkel és olyan meggyőzőési indíttatásokkal, amelyeket sok esetben a politikum is befolyásol megtevesztő híradásokkal. Ezt a jelenséget, nem csak egykori és jelenlegi járványokkal kapcsolatban lehet használni, hanem bármilyen helyzetben, amelyekre rossz hatással lehet a pontatlan információ, például a terrorizmus, vagy migránskérdés. 2003-ban az infodémia visszaszorulását várták, egy olyan folyamat során, amely által a kormányok kialakíthatnak magukról egy hiteles képet. A jelen helyzet bebizonyította, hogy ez az állapot még mindig várat magára (Karvalics 2020).

3.3. Koronavírus Romániában

A világ számos államához hasonlóan Románia lakossága is a krízishelyzet aggasztó aspektusaival nézett szembe: munkahelyek elvesztése, kisvállalkozások bezárása, az otthonmaradó gyermekek felügyeletének megoldása, az idősek megóvása, az egészségügyi dolgozók számának elégtelensége. A gazdaság működését érezhetően nehezítette a kínai import megszűnése, amit tovább tetőzött a kőolaj árának növekedése, a piacok vásárlók nélkül maradása okán a megtermelt zöldségek tonnaszám váltak hulladékká. Az Európai Unió a kezdeti tehetetlenségi állapotot követően a tagállamok mozgósítása révén általános járványmegelőzési lépéseket igyekezett bevezetni, elsősorban a nemzetközi utazások megszüntetését (Stanciu 2020).

A jelenlegi állapotok miatt felmerülő problémák mellett a válsághelyzet utáni jövőképpel kapcsolatosan több kérdés merült fel világszerte, elsősorban az életstílus, életminőség, személyközi kapcsolatok, munkahelyi viszonyok, személyes jólét témakörében. A koronavírus megjelenése azonnali hatást gyakorolt az emberek életmódjára, a személyes kapcsolatok megváltoztatásával és a kötelező távolságtartás bevezetésével. Ugyanakkor a mindennapi életben megjelentek az olyan általános óvintézkedések, mint a maszkviselés, a fertőzött személyek 14 napos izolálása, 65 év feletti személyek kijárásának korlátozása, az otthon töltött idő növekedése (Zamfir és Zamfir 2020).

Habár elsőre úgy tűnhet, hogy az otthoni munkavégzés több szabadidőt eredményez, felmerül az időbeosztás problémája a munkahely, otthoni teendők és szabadidő elválasztásában, hiszen a szigorítások bevezetése előtt a szaktevékenységek nagymértékben a lakásokon kívülre korlátozódtak. Ezen szempont azért is jelentős, mivel a szabadidő hasznos eltöltése a vírus előtti időszakban több szempontból kapcsolódott szabadban végezhető tevékenységekhez, ám a „lakásba szorulás” következtében felerősödött az igény a filmekre, zenehallgatásra, telefonos beszélgetésekre, vagy a közösségi oldalak böngészésére. Mindazonáltal a bezártság a rokonoktól és közvetlen szomszédoktól elszigetelt, magányos személyekre fejt ki leginkább hatását, az ürességérzet megnövekedésével az érintettek gondozása a társadalom kritikus fontosságú feladatává válik (Zamfir és Zamfir 2020).

Romániában, a különböző álhírek terjedése során olyan elméletek láttak napvilágot, melyek szerint a COVID-19 elterjedésében Amerika és Oroszország játszanak közre. Az országos televíziós csatornák vakcinaellenes és vírustagadó üzeneteket közvetítettek és politikusok fejezték ki kételyeiket a helyzet komolyságával kapcsolatban. A félretájékoztatás megnyilvánulási formái igencsak eltérők: online cikkek, közösségi oldalakon megjelenő írások, olyan hivatalos személyek ellen történő fellépések, akik a vírussal kapcsolatos tanácsokat biztosították és fizetett hirdetések a maszkviselés ellen. Mindazonáltal több hazai szakember is megemlíti, hogy Oroszországnak köze van az álhírek terjesztéséhez (Rosca 2020).

Ezek az álhírek a lakosság körében bizonytalanságot keltettek és megnövelte azok számát, akik nem voltak hajlandók követni a biztonsági előírásokat, ami akár hozzájárulhatott a sikeres védekezés lassításához is. A politikusok felelőtlen hozzáállását is meg lehet említeni az álhírek terjedésében, mivel a vírus valós hatásainak csökkentésével igyekeznek aláásni a kormány munkáját¹. A médiaorgánumok és hivatalos személyekkel szembeni bizalmatlanság, valamint a nagyszámú kisebbség jelenléte, akik fogékonyak az álhírekre, hozzájárult az összeesküvéselméletek kialakulásához, így terjedhetett el az a nézet, amely szerint a koronavírus egy amerikaiak által készített biológiai fegyver (Rosca 2020).

2020 februárjában a romániai médiaorgánumok a világ több pontjáról közvetítették nagyáruházak vásárlóinak szokatlan viselkedését, akik harcot vívtak néhány csomagnyi WC-

¹ Ez a jelenség 2021-ben is megfigyelhető: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/aur-ataca-la-tribunal-restrictiile-anti-covid-impuse-de-guvern-george-simion-masurile-absurde-trebuie-ridicate-1493679> (utolsó megtekintés dátuma: 2021. április 15.)

papírért. Ez a kaotikus, pánikszerű mentalitás jellemzően olyan fogyasztóknál jelent meg, akik elsőként figyeltek fel a koronavírus komolyságára és igyekeztek felkészülni a bizonytalan karanténállapottal járó nehézségekre. A világjárvány hatása rövid időn belül érezhetővé vált a nemzetközi piacon is, több kormány készült bevezetni különböző lépéseket az orvosi vészhelyzet kezelésére (szociális távolságtartás, karantén a külföldről érkezőknek, a repülőjáratok felfüggesztése). Összességében azonban elmondható, hogy még azon országokat is felkészületlenül érték az események, ahol az utóbbi években figyelmet kapott az egészségügyi rendszer fejlesztése (Stanciu 2020).

A pontos tájékoztatás azért is kiemelt jelentőségű, mert az erdélyi magyarok többsége (60%) 2020-ban egyáltalán nem bízott a politikusokban és politikai pártokban, valamint a vírussal kapcsolatos legmegbízhatóbb forrásként megjelenő Egészségügyi Világszervezetben (WHO), csak a megkérdezettek 10%-a bízik meg teljes mértékben (Nistor és mtsai. 2020). Érdekes jelenség, hogy a válaszadók csaknem megegyező arányban bizalmatlanok a közösségi oldalak és a sajtóval szemben (39%, illetve 33%) és az emberek kétharmada (66%) nehezen igazodik el a világjárvánnyal kapcsolatos információk között. Mindemellett a megkérdezettek 48%-a gyakran keres internetes információkat a témával kapcsolatban és többségük (82%) igyekszik hivatalos forrásokból tájékozódni (Nistor és mtsai. 2020).

4. A kutatás módszertana

2020-tól kezdődően a koronavírus került a hétköznapi és multidiszciplináris szakmai párbeszéd középpontjába, a Facebook megosztásoknak köszönhetően folyamatosan tártak a hírek bárki elé, aki internetre csatlakozott. A témával kapcsolatos információk iránti igényt jól mutatja a koronavírus szó Google keresőbe történő beírása (1. ábra): a tendencia január 24-én kezdődik, február végén egy kisebb emelkedés érzékelhető, majd március 10-én csúcsosodik. A hónap további részében visszaesés figyelhető meg az érdeklődéssel kapcsolatban, amíg április 10-én ismét a legkeresettebb kifejezéssé válik a koronavírus. A kezdeti magas értékeket a téma újszerűsége magyarázza, hiszen a felhasználók többsége nem rendelkezett semmiféle előzetes információval a vírusról, vagy annak hatásairól. Mindazonáltal az érdeklődés nem tűnt el a későbbiekben sem, megfigyeléseim alapján a közösségi oldalak kerültek a figyelem középpontjába, az internethasználók egymás tapasztalatait, tudáskészletét, véleményüket megosztva igyekeztek érvényt szerezni nézőpontjuknak.

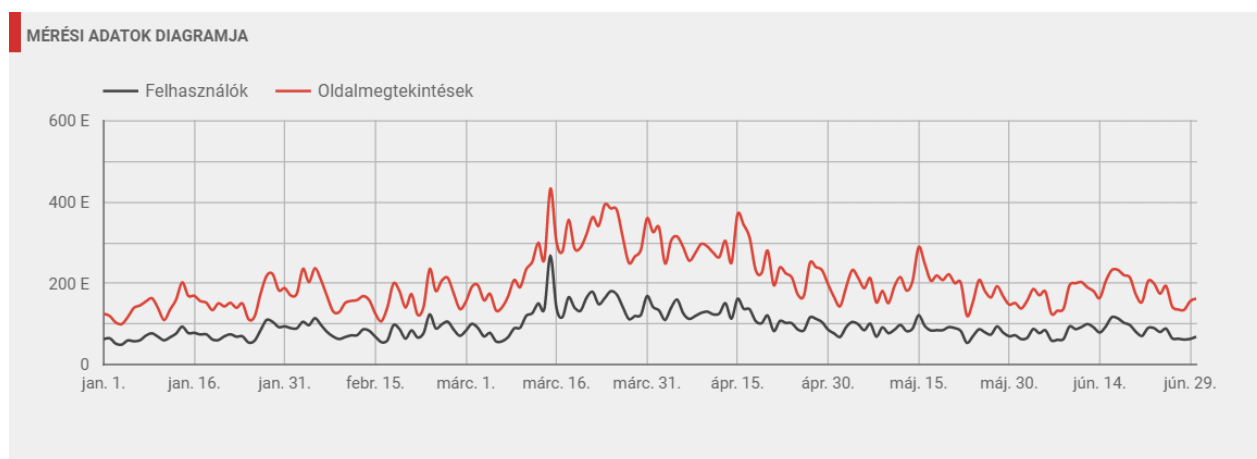
1. ábra: A koronavírus szó romániai Google keresésekben, 2020. január 1. és június 30. között

Forrás: Google Trends adatbázis²

A friss hírek utáni igény megfigyelhető a Székelyhon hírportál nézettségi adataiban is, a 2020-as év első felében a márciusi-áprilisi időszakban történt a legtöbb megtekintés, a portál által mért adatok alapján több mint 16 milliószor keresték fel a híroldalt ebben az időszakban.

² A kulcsszóval kapcsolatos adatokat a rendszer 1-100-as skálán pontozza, a maximális érték megmutatja, hogy az adott időszakban a kifejezés mennyire számít népszerűnek. A 100-as érték a legnagyobb népszerűséget jelenti.

Érdeklődésemet a téma iránt elsősorban az keltette fel, hogy már a járvány kezdeti szakaszában sokan adtak helyet nyilvánosan kételkedésüknek a helyzet komolyságával kapcsolatban. A hírportálok által megosztott cikkek alatt egymást követték a vírustagadó, megelőző intézkedéseket kritizáló hozzászólások, *dühítő*, valamint iróniát magában hordozó vicces reakciók.

2. ábra: A Székelyhon honlap látogatottsági adatai 2020. január 1. és június 30. között

Kutatásom során a Székelyhon napilapban megjelent írásokat a hagyományos tartomelemzés módszerével vizsgálom, hangsúlyt fektetve a használt szavak milyenségére, a figyelemkeltő, a cikk fontosságát érzékeltető kifejezésekre, az írások pozicionálására, a mellékelt képek jellegére. A 2020. január-június közötti időszakban összesen 122 újság jelent meg, ezekben 438 olyan cikket találtam, amely a koronavírussal, vagy annak következményeivel foglalkozik. Az elemzésbe minden olyan cikk bekerült, amely nem csupán a koronavírust említi, de címében is érezteti a világjárvány adott témakörben kifejtett hatását.

4.1. Elemzési szempontok

A kiválasztott cikkeket 7 szempont alapján elemeztem, hogy ezáltal kapjak egy átfogó képet arról, hogy milyen hírekkel, információkkal találkozhattak az újság olvasói egy fél éves periódusban, ugyanakkor a Székelyhon Facebook oldalán megosztott cikkekre adott reakciók megmutatja az olvasók vélekedését, vírussal szembeni hozzáállásukat.

Cím

Kutatásom során az egyes cikkek címe képezi az első mutatót, hiszen az újságok hasábjain kiemelten jelennek meg, ezáltal az olvasók először a címben megfogalmazott üzenettel találkozhatnak. Az írások címét elsősorban két szempont alapján kategorizáltam, a használt szavak figyelemkeltő volta alapján, valamint az általuk sugallt üzenet milyensége szerint. A címekhez sok esetben alcím is társul, ami előrevetíti a cikk témáját, esetenként pontosítást biztosít a címben közöltekkel kapcsolatban.

Elemzésem során a címeket és alcímeket három szempont szerint csoportosítottam: félelemkeltő, pozitív üzenetet tartalmazó, illetve tényközlő. A kategóriák kialakításánál a címben szereplő szavakat vettem figyelembe, különös tekintettel a figyelemfelkeltő, bizonytalanságot kiváltó kifejezésekre.

Kép

A cikkekhez kapcsolódó képek szintén kiemelt részét képezik a kutatásnak, hiszen sok esetben a kép még a címnél is szembeötlőbb, az olvasók, még a cikk elolvasása előtt következtetéseket vonhatnak le a mellékelt illusztráció alapján. A mellékelt képeket két kategóriába osztottam, arra voltam kíváncsi, hogy félelemkeltő (rendőri jelenlét, védőfelszerelésben megjelenő orvosok), vagy illusztrációk (ábrák, megszólaló szakemberek portréja) vannak-e inkább túlsúlyban.

Dátum és rovat

Fontosnak tartom megvizsgálni, hogy melyik hónapban mennyire számított népszerűnek a koronavírus téma és hogyan változott ez a vizsgált periódusban, ezt a legjobban hónaponkénti bontásban lehet szemléltetni.

A rovat, amelyben az adott cikk megjelenik, megmutathatja, hogy az egyes események, amelyekről a hírek szólnak, életünk melyik területén éreztetik leginkább hatásukat.

Terjedelem

A közölt publikációk terjedelme szintén a téma fontosságát, aktualitását mutatja, a cikk hossza legtöbb esetben érzékelteti, hogy az adott témáról mennyit lehet, vagy mennyit érdemes

beszélni. Jelen esetben igyekeztem olyan kategóriákat elkülöníteni, amelyek bárki érzékelhet, aki kezébe veszi az újságot, így terjedelem alapján hat csoportba soroltam az újságban megjelenő cikkeket: rövidhír (alig néhány sor, általában kép nélkül), negyed oldal, fél oldal, háromnegyed oldal, egy egész oldalnyi, valamint egy oldalnál terjedelmesebb írások.

Elhelyezés az újságban

A hírközlésben kiemelt szerep jut az elhelyezésnek. „Az üzenetek pozicionálása, például a címlapon vagy a lista tetején történő elhelyezése valószínűleg a legerősebb fontosságot sugalló, figyelemfelkeltő jel a címhírek nagysága és a társított fotók mellett” (Kósa 2017: 86). Nincs ez másképp a Székelyhon napilap esetében sem, az újság elején (1-5. oldal) szerepelnek a fontosabb, kiemelkedő aktualitással bíró cikkek, a középső részen (6-8. oldal) kapnak helyet a kevésbé aktuális hírek, ugyanakkor a sport rovat is. Az utolsó oldalakon jelennek meg a különböző reklámok, apróhirdetések, valamint a hírértékkel nem rendelkező, de az olvasók számára fontos sms vélemények is. Ebben a rovatban, igaz ugyan, hogy nem nagy számban, de szintén megjelentek vírushoz kapcsolódó gondolatok, kérdések, ez a jelenség előrevetítheti az internetes hozzászólók számának megnövekedését.

Tartalom

Az elemzés ezen szakaszában három tartalomtípust különítettem el: elsőként a tényközlő újságcikk, amely egyszerű adatokat tartalmaz, helyzetleíró funkcióval bír. Továbbá tényközlő, szakértői véleménnyel, amikor az adott téma kapcsán az újság megszólaltat egy szaktekintélyt, sok esetben azért, hogy így tisztázzanak számos kérdést, mely felmerülhet a járvánnyal kapcsolatosan. Valamint helyet kapnak vélemények, olyan interjúk, amelyekben a megszólalók konkrét tapasztalataikról számolnak be.

Hatáskör

A cikkek hatáskörében három kategóriát különböztetek meg, arra voltam kíváncsi, hogy az újságban megjelent cikkek Székelyföld, Románia, vagy a világ eseményeit követik inkább.

Facebook reakciók

A Székelyhon Facebook oldalán megosztott cikkek esetenként több száz reakciót váltottak ki az oldal követőinek körében, ezeket számszerűsítve ráláthatok az olvasók véleményére, benyomásaira a világjárvány székelyföldi és romániai alakulásával kapcsolatban. Az a legnépszerűbb 10 cikk került elemzésre, amelyek 2020. január és június között a „korona” kulcsszó tartalmazásával jelentek meg és a legtöbb reakciót (*Tetszik, Imádom, Vicces, Hűha, Szomorú, Dühítő*) váltották ki az olvasókból. Ezen reakciók összesítve megmutatják az olvasók vélekedését az adott témában.

Az elemzés során csak az elsődleges hozzászólásokat vettem figyelembe, az azokra adott válaszok nem kerültek be a kutatásba, továbbá azok sem kerülnek említésre, amelyek fogalmazási, esetleg helyesírási hiányosságok miatt értelmezhetetlenek, vagy nem relevánsak a kutatás szempontjából. A hozzászólásokat, a használt kifejezések alapján négy kategóriába soroltam:

- szkeptikus: a vírus létezését, komolyságát megkérdőjelező álláspont
- ellenző: olyan megnyilvánulások, melyek a kormány hozzáállását, intézkedéseit vonják kérdőre, mindazonáltal valamilyen jobb megoldást javasolnak, vagy akár a sajtót vádolják álhírek terjesztésével, a valós helyzet felnagyításával
- aggódó: a vírus hatásait, az eseményeket komolyan vevő, az esetleges hatásokat aggódva szemlélő nézőpont
- uszító: határozott véleménykifejtés népcsoport, kultúra (roma, román) ellen, megjelölve, hogy az adott helyzetért ki a „felelős.”

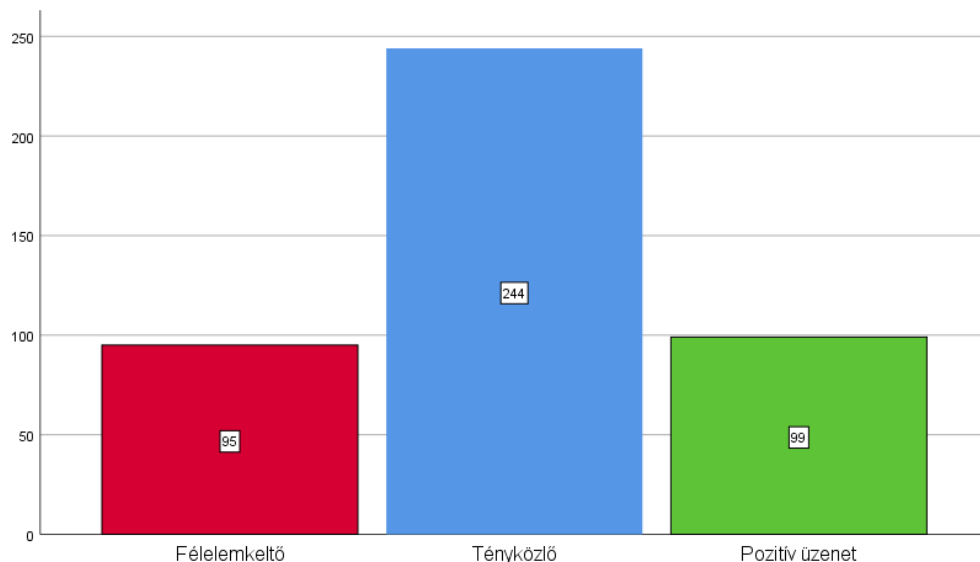
Fontosabb kutatási kérdések

- Hogyan változik a koronavírussal kapcsolatos hírek száma a vírus terjedésével?
- Milyen címeket, alcímeket használnak az újságokban?
- Hogyan pozícionálják a híreket a nyomtatott sajtóban, változik-e ezek terjedelme?
- A megjelent írások érzelmi hatást fejtenek ki, vagy objektívek?
- Milyen változásokat idézett elő a vírus az újság szerkezetében?
- Hogyan terjednek a különböző cikkek közösségi oldalakon? (megosztások száma)
- Milyen reakciókat váltanak ki az Székelyhon Facebook oldalán publikált cikkek a felhasználók körében?

5. Kutatási eredmények elemzése

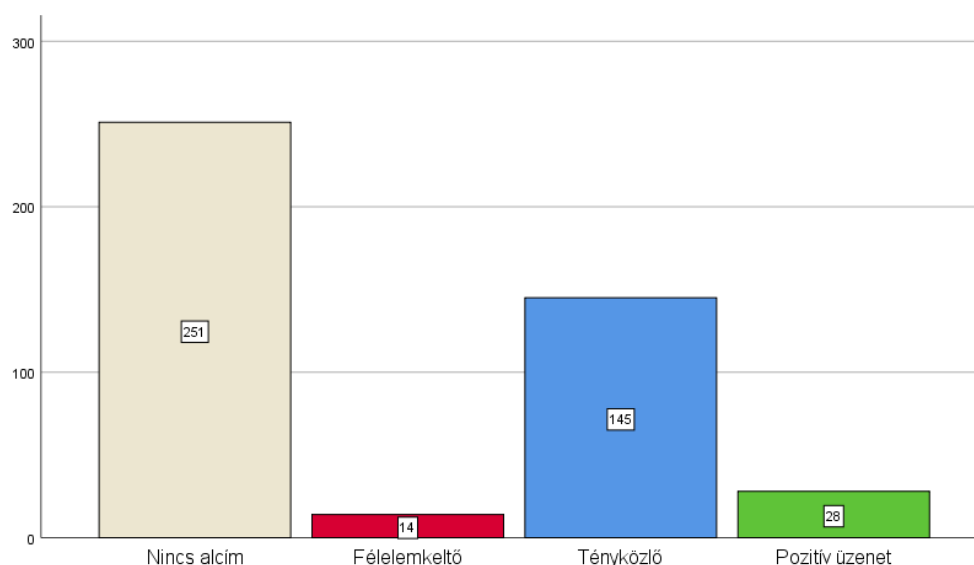
5.1. Cím

Az elemzett cikkek több mint fele (55,7%) tényközlő címmel volt ellátva (3. ábra), ugyanakkor majdnem egyforma arányban találtam pozitív üzenetet hordozó (*Fellélegezhet a kórház*) és félelemkeltő címeket is (*Van-e krízis Székelyudvarhelyen?*) Ugyanakkor ezek a címek nagyobb arányban tartalmaztak problémafelvetést (4. ábra), olyan eseményeket, történeteket, amelyek negatív kihatással vannak az ország lakosságára (*A járvány kész tények elé állított*). A problémamegoldást üzenő, legtöbb esetben valamilyen pozitív üzenetet hordozó címek olyan eseményekről tudósítottak, ahol a lakosságra nézve pozitív fordulat történt a járvány elleni küzdelemben (*Falunap helyett közösségi programok*).

3. ábra: A megjelent cikkek címének megfogalmazása

A kapott adatok alapján kijelenthetem, hogy az újság szerkesztői törekedtek az olvasók objektív tájékoztatására, a túlsúlyban levő problémafelvető cikkek (összesen 240) megjelenése pedig azzal magyarázható, hogy a világjárvány valóban számos problémát vetett fel az élet több területén. Ugyanakkor a pozitív üzenetet hordozó címmel ellátott, problémamegoldást közvetítő cikkek gyakran számoltak be összefogásokról, olyan helyi, vagy országos szintű kezdeményezésekről, amelyek a legkiszolgáltatottabb csoportokat támogatták (támogatás a kórházak részére, összefogás a szegények érdekében).

4. ábra: A megjelent cikkek alcímének megfogalmazása

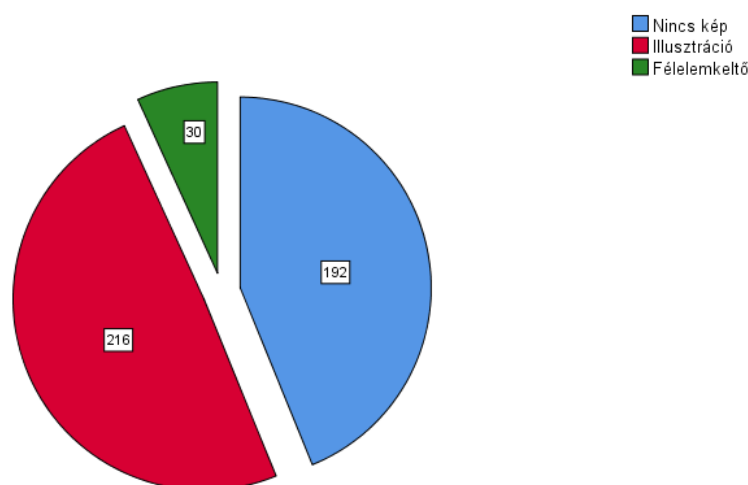
Az alcímek szerepe elsősorban, hogy konkretizálja a címben megfogalmazott üzenetet, ezáltal egy pontosabb képet biztosítva az olvasó számára azzal kapcsolatban, hogy mire számíthat az adott cikkben. Ugyanakkor a cikkek többségéhez (251) nem társult alcím (5.ábra), 145 esetben pedig tényközlő megfogalmazást találtam. Viszonylag kis számú, 14 alcím tartalmazott félelemkeltő üzenetet (*A tiltás ellenére is összegyűltek, rendőrségi ügy lett belőle*), kétszer ennyiben pedig pozitív hangvételt megfogalmazás volt a jellemző (ezek leggyakrabban a szintén pozitív hangvételű címekhez kapcsolódtak).

		Milyen az alcím üzenetének megfogalmazása?				Total
		Nincs alcím	Félelemkeltő	Tényközlő	Pozitív üzenet	
Milyen a cím üzenetének megfogalmazása?	Félelemkeltő	38	8	48	1	95
	Tényközlő	160	5	70	9	244
	Pozitív üzenet	53	1	27	18	99
Total		251	14	145	28	438

5. ábra: A megjelent cikkekhez kapcsolódó alcímek

A 7. ábrán látható, hogy a félelemkeltő hatású címek mellé az esetek többségében (48 alkalom) társul tényközlő alcím, míg a tényközlő címek jelentek meg a legtöbb alkalommal (160) alcím nélkül. A pozitív üzenetet közvetítő címek mellé 53 esetben tartozik alcím, 27 esetben tényközlő, 28 esetben szintén pozitív üzenetet hordozó, valamint egy esetben félelemkeltő hangvételű alcímet fogalmaztak meg.

5.2. Kép

6. ábra: A megjelent képek milyensége

A megjelent cikkek csaknem feléhez (216) csatoltak illusztrációt, olyan képeket, ábrákat, vagy akár vírusmegelőző lépéseket megjelenítő felhívásokat, amelyek jól kiegészítik a leírtakat, érthetőbbé teszik a megfogalmazott üzenetet. Viszonylag nagy számban jelentek meg cikkek kép nélkül is (192), azonban a már említett rövidhírek, vagy lapszálon megjelenő írárok esetében ez nem meglepő. 30 olyan esettel találkoztam, amikor a közölt cikk mellé félelemkeltő kép társult, itt legtöbb esetben rendőri, katonai jelenlétről van szó. Gyakoribb esetben teljes védőfelszerelésben, utópikus hangulatot ébresztő, mindazonáltal munkáját végző egészségügyi alkalmazott jelenik meg a fotón.

		Milyen a mellékelt kép üzenet?			Total
		Nincs kép	Illusztráció	Félelemkeltő	
Milyen a cím üzenetének megfogalmazása?	Félelemkeltő	30	52	13	95
	Tényközlő	129	102	13	244
	Pozitív üzenet	33	62	4	99
Total		192	216	30	438

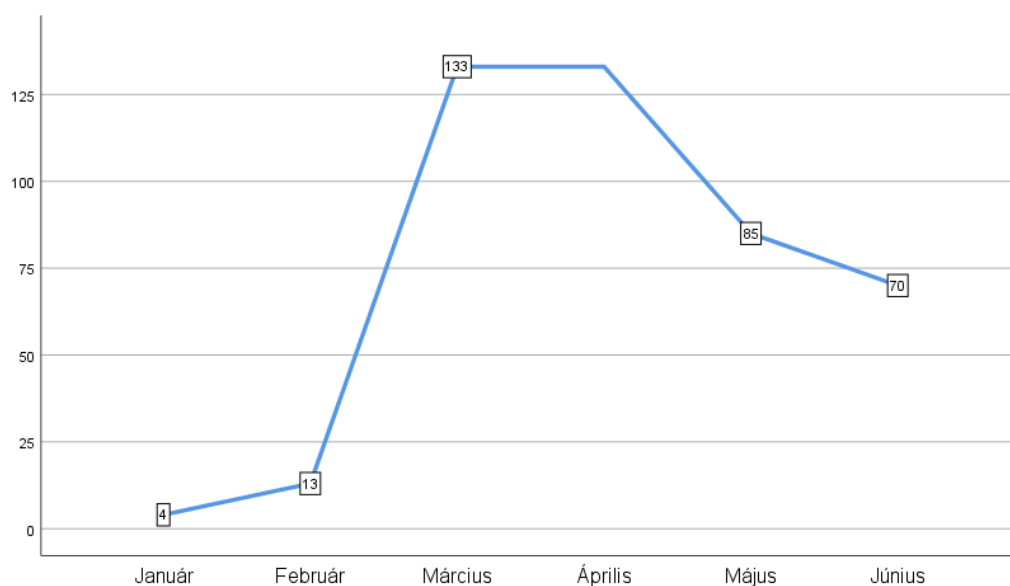
7. ábra: Az cikkhez tartozó címek és képek milyensége

A félelemkeltő címmel ellátott újságcikkekhez az esetek többségében (52) illusztráció, valamint 13 esetben félelem érzetet keltő kép társul, mindemellett illusztrációk többségében a tényközlő cikkek mellett szerepelnek (102 alkalom). A pozitív üzenetet hordozó címekkel ellátott írások 62 alkalommal illusztrációval szemléltetve, 4 esetben pedig félelemkeltő képpel ellátva jelennek meg.

5.3. Megjelenés időpontja és rovat

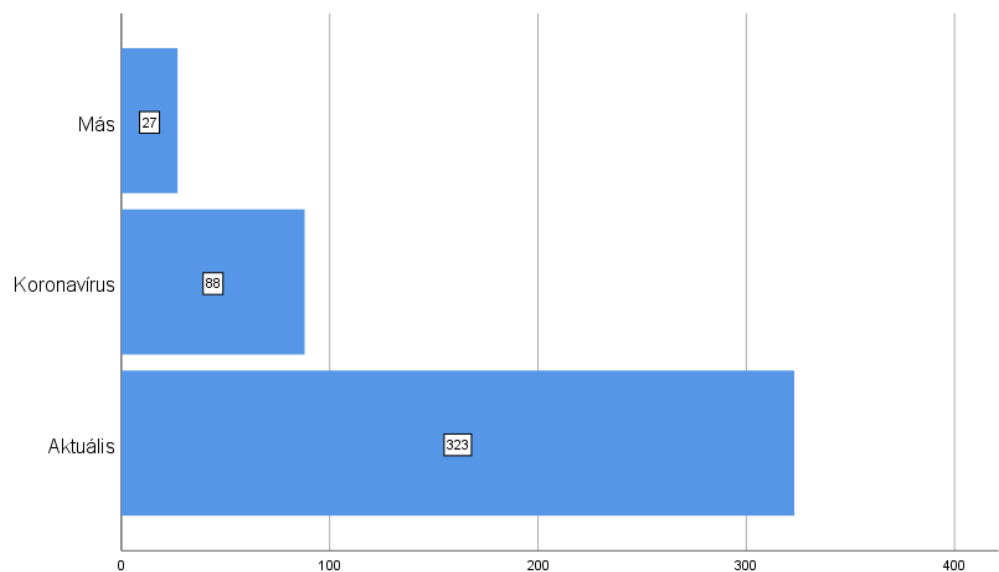
A COVID-19 társadalmi és gazdasági hatásainak jól látható aspektusai mellett (kötelező szájmaszk), jelen vannak kevésbé szembetűnő, mégis súlyos következmények, ezek közül is a legnagyobb hatást kifejtők a tömeges elbocsátások, valamint az országra jellemző külföldi munkavállalási lehetőségek megszűnése, korlátozása. A gazdasági nehézségek magukkal vonták a bérek csökkenését és a költségek növekedését, ezzel is növelve a társadalmi egyenlőtlenségeket (Zamfir és Zamfir 2020). A vírus szerteágazó hatásait jól reprezentálja, hogy kis mértékben ugyan, de több rovatban is említésre kerül: sport, gazdaság, oktatás.

Az újságban megjelent cikkek száma azonos tendenciát mutat az ország lakosságának érdeklődésével, azaz Google keresésével az adott témában (1. ábra), míg januárban épp csak említésre került az akkor útjára induló koronavírus, februárban az első romániai beteg diagnosztizálásával a cikkek száma megháromszorozódott, majd márciusban és áprilisban elérte a csúcst, mindkét hónapban 133 írás jelent meg a témában (6. ábra). Májusban láthatóan alábbhagyott az érdeklődés a koronavírussal kapcsolatban és előtérbe került a húsvét, pünkösd, majd júniusban az épp 100 éve történt Trianoni események.

8. ábra: Koronavírussal kapcsolatos hírek számának időbeni változása

A vírus megjelenése után az újság szerkezetében bekövetkezett egyik legjelentősebb változás a *Koronavírus* rovat megjelenése, amiben kimondottan olyan írások kaptak helyet, amelyek a járvány egyes aspektusaival foglalkoztak. Ugyanakkor ebben a rovatban fél év alatt mindössze 88 cikk jelent meg, amíg a publikációk csaknem háromnegyede (323) az *Aktuális* rovatban kapott helyet (7.ábra). Más rovatokban (összesen 27 alkalom) nagyon kis számban jelentek meg koronavírushoz köthető cikkek, ezek közül is a *Sport* szekcióban a legtöbb (7), ezek neves sportolók megbetegedésével, vagy sportesemények elnapolásával foglalkoztak. A Székelyhon *Aktuális* rovata képezi az újság gerincét, a nyitóoldalon induló hírek mindig az aktuális, olvasókat leginkább érintő és érdeklő híreket gyűjtik össze.

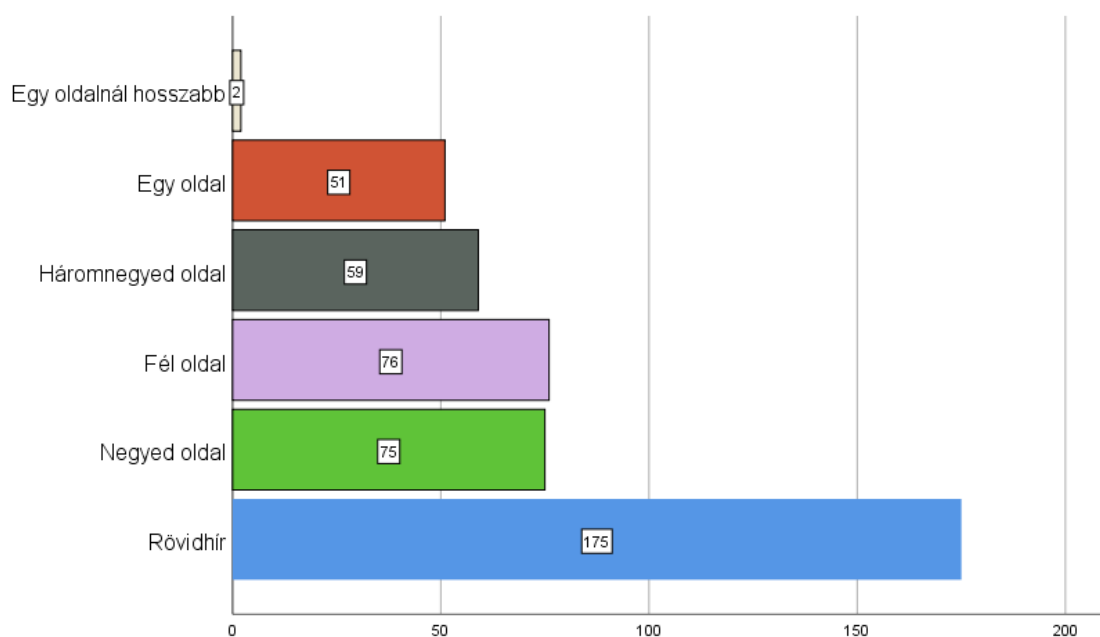

9. ábra: A megjelent cikkek rovat szerinti megoszlása

5.4. Terjedelem

A cikkek hosszát elemezve azt találtam, hogy az esetek többségében rövidhír jelent meg, ez 175 írást jelent, ami a publikációk 40%-a. Ezek többségében a napi fertőzöttek számát közlik, általában kép nélkül jelennek meg, fogalmazásmódjuk tárgyilagos. A rövidhírekhez sok esetben nem társul alcím, ez magyarázhatja az alcím nélkül megjelent írások magas számát.

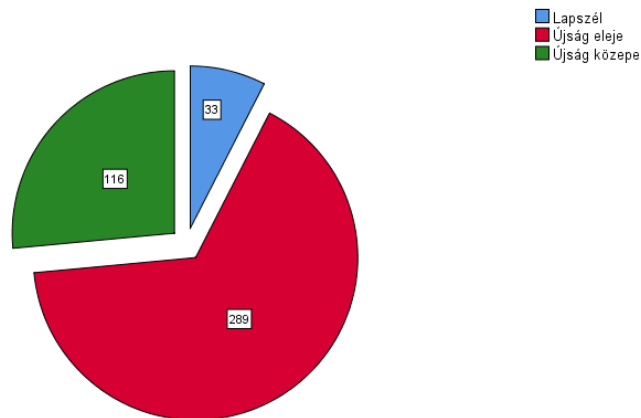
Majdnem egyforma arányban (76, illetve 75) jelentek meg fél oldalas, valamint negyed oldal hosszúságú cikkek, ezek többnyire terjedelmesebb beszámolók a koronavírus által kiváltott eseményekről, megbetegedésekről, képpel ellátott tudósítások. A háromnegyed oldalnyi (59), valamint egy teljes oldalt elfoglaló cikkek (51) leggyakrabban olyan interjúkat, beszélgetéseket tartalmaznak szakértőkkel, vagy az adott témában jártas személyekkel, amelyeknek fő szerepük egy-egy nagy érdeklődést kiváltott helyzet körüli kérdések megválaszolása (például a saját felelősségre kitöltött kijárási nyilatkozattal kapcsolatos problémák).

10. ábra: Az újságban megjelent cikkek hossza

5.5. Elhelyezés az újságban

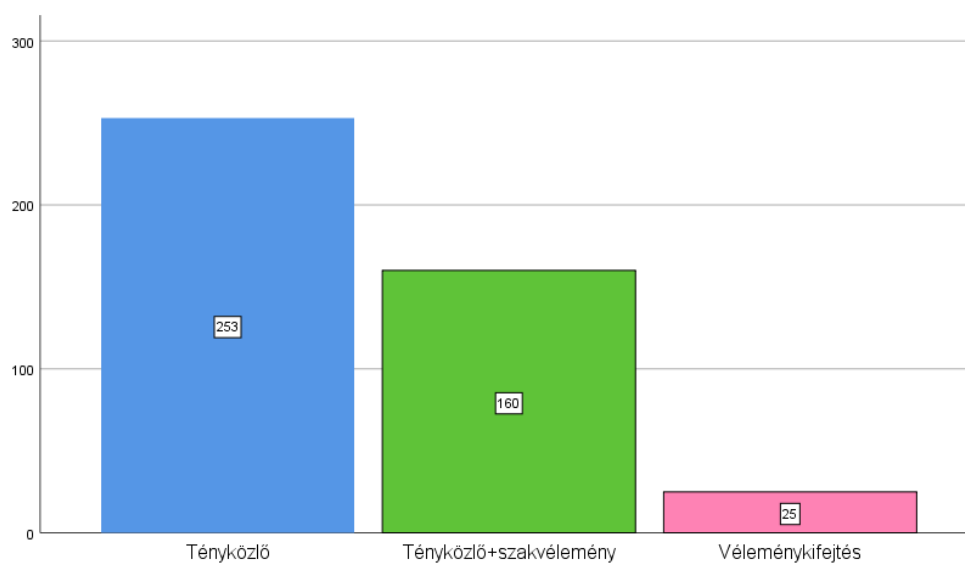
A megjelent cikkek nagy többsége (289) az újság elején jelenik meg, legtöbb esetben a már említett *Aktuális* rovatban, ezzel utalva a téma fontosságára, aktualitására. Az újság középső részén megjelenő 116 cikk kevésbé fontos, ugyanakkor az olvasók életére direkt, vagy indirekt hatást kifejtő eseményekről számolnak be. Ebbe a kategóriába tartozik a sportéletre, gazdaságra, oktatásra hatást gyakorló események közlése. 33 esetben egy lapszálon közölt rövidhír formájában, olyan kiegészítő információk jelentek meg, amelyek vagy egy nagyobb hangvételű íráshoz tartoznak, vagy a székelyföldi megbetegedések számát közlik.

11. ábra: A cikkek elhelyezése

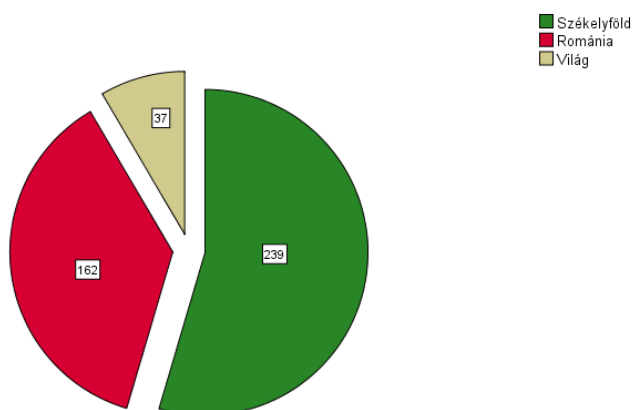
5.6. Tartalom

253 esetben találtam tényközlő, egyszerű adatokat tartalmazó, vagy felvilágosító-törvénymódosítást tartalmazó cikket (11. ábra), ezekben gyakran az egyes települések vezetői által kiadott közleményeket publikálta a cikk szerzője. 160 esetben egy szakértő véleménye is elhangzott az adott cikkben, de ide soroltam azokat a helyi és országos intézkedésekkel kapcsolatos közleményeket, melyekben a döntéshozó, településvezető személlyel készült interjú, vagy szavait idézték (helyi polgármester vagy szóvivő). Viszonylag kis számban, 25 esetben publikált az újság élménybeszámolókat (Karanténnapló), vagy terjedelmesebb interjúkat járványügyi szakértőkkel, olyan személyekkel, akiknek pozíciójukból adódóan pontosabb rálátásuk volt az események alakulására.

12. ábra: A cikkek tartalma

5.7. Hatáskör

13. ábra: A cikkek hatásköre

Ahogy az várható volt a Székelyhon napilap többségében a székelyföldi térségre vonatkozó (Hargita, Maros és Kovászna megye) híreket, cikkeket közölt (12. ábra), ez 239 publikációt jelent. A Romániára kiterjedő 162 írás elsősorban az országos járványadatok, fertőzöttségi arányok kimutatása, valamint olyan események, törvénykezések, melyek az egész

ország lakosságát érintik. A határokon túlmutató 37 cikkben a külföldi sportesemények, magyarországi karanténintézkedések, valamint olaszországi beszámolók szerepelnek (2020-ban Olaszországban szigorú intézkedéseket, többek között teljes karantént vezettek be a vírus megfékezésére).

		Székelyföld	Románia	Világ	Total
Melyik hónapban jelent meg a cikk?	Január	0	2	2	4
	Február	2	7	4	13
	Március	67	47	19	133
	Április	74	51	8	133
	Május	50	34	1	85
	Június	46	21	3	70
Total		239	162	37	438

14. ábra: A megjelent cikkek hatáskörének időbeni változása

A járvány romániai, illetve székelyföldi terjedésével párhuzamosan a cikkek hatásköre is változik, míg január és február során Hargita, Maros és Kovászna megye alig két alkalommal szerepel, a következő négy hónapban a cikkek többsége belföldi témákat érint, világ eseményei pedig háttérbe szorulnak.

5.8. Népszerű cikkek, reakciók

A kutatás második részében azokat a Facebook bejegyzéseket elemzem, amelyek 2020. januárja és júniusa között a legtöbb reakciót váltották ki és természetesen a koronavírus témában jelentek meg.

1.) *Hetvenhat koronavírusos beteg egy községben-2020. április 15.*

A vizsgált cikkek közül ez bizonyult a legnépszerűbbnek, az összesen 784 reakcióból 338 *kedvelés* érkezett. 300 olvasó *szomorú*, 121 *hűha* (azaz meglepő), 19 *dühítő* és 6 pedig *vicces* reakciót adott az olvasottakra. Az összesen 93 kommentből a hozzászólók többségben a helyi cigány közösséget okolták a kialakult helyzetért, túlsúlyban vannak az *uszító* jellegű hozzászólások, ez után következnek az *aggódó*, önmagukat és helyieket féltő megnyilvánulások. Néhány hozzászólás esetében olyan vita is kialakult, aminek a témája eltér a cikk által bemutatott problémától (magyar-roma ellentét). Mindazonáltal a cikk népszerűségét a 457 megosztás is jól mutatja, ezáltal a közölt információk még több emberhez eljuthattak.

2.) *Koronavírus: két maroskeresztúri család van karanténban, nyugalomra intenek a hatóságok-2020. március 9.*

314 kedvelés, 141 *szomorú* reakció, valamint 472 megosztás és 61 hozzászólás. A hozzászólók többsége (13) hitetlenkedve néz szembe a helyzettel, *szkeptikus* vélekedésük kerül előtérbe. Nagyjából egyenlő arányban jelennek meg a helyiekért aggódó, valamint a kormányt hibáztató, illetve az újság által használt kifejezéseket kritizáló hozzászólások, mindemellett vannak olyanok, akik erőteljesen támadják azt a személyt, akin keresztül feltételezhetően a többiek is megfertőződtek.

3.) *Koronavírusos volt az elhunyt etédi férfi-2020. április 4.*

Etéd település azzal került a figyelem középpontjába, hogy itt jelent meg először Székelyföldön is a koronavírus. A cikk népszerűsége mellett (217 *szomorú*, 202 *kedvelés*, 41 *hűha*, valamint 9 *dühítő* reakció) fontos kiemelni 3 *vicces*, és 2 *imádást* kifejező reakciót, melyek teljesen szokatlanak és etikátlannak minősíthetők egy olyan cikkben, ami halálesetről számol be. A hozzászólások között hasonló arányban szerepelnek *szkeptikus* (12) és *uszító* (11) vélemények, az itt megszólalók szerint a vírus súlyossága eltúlzott, ugyanakkor a roma származású halottal szembeni gyűlöletbeszédnek minősíthető vélemények magyarázatot adnak a *vicces* reakciókra is. A cikket 457 személy osztotta meg ismerőseivel.

4.) *Bukaresti kórházban kezelik az első romániai koronavírus-fertőzöttet-2020. február 27.*

A megosztott cikk mérlege 187 *kedvelés*, 96 *szomorú*, 65 *hűha*, 6 *dühítő*, 8 *vicces* és 2 *imádom* reakció. A hozzászólók többsége (13) *szkeptikus* az esettel kapcsolatban, előtérbe kerül az orvosok tájékozatlansága a koronavírussal kapcsolatban, ahogy a megfelelő kezelés hiánya is. További 10 hozzászólás elsősorban a médiát okolja a pánikkeltésért, a csatolt kép félelemkeltő stílusáért, van, aki szerint sok részlet titokban marad. Pozitívumnak minősül, hogy van, aki egyszerűen csak jobbulást kíván (5), mindazonáltal olyan személy is akad, aki szerint a román anyanyelvű férfi megérdemelte a sorsát, ez 2 *uszító* jellegű hozzászólást jelent. A hír összesen 531 megosztást generált.

5.) *Perelni készül 31 „álvírusos” -2020. június 17.*

Jelen cikket 236 személy kedvelte, 61 személy *hűha*, 22 *nevető*, 14 *dühítő* és 3 *szomorú* reakciót adott rá. A *nevető* és *dühítő* reakciókat vélhetően a cím megfogalmazása váltotta ki,

megfigyelhető jelenség, hogy az internetezők egy része még a teljes cikk elolvasása előtt, már a cím alapján von le következtetéseket. Azon személyek mellett (7), akik aggódnak a helyzet komolysága miatt, valamint támogatják a megszorító intézkedéseket, megjelennek ismét a kormány intézkedéseit ellenző (10) hozzászólók, akik valamiféle anyagi hasznot sejtenek a koronavírus körül kialakult helyzetben. További 7 hozzászóló *szkeptikusan* szemléli az eseményeket, a megosztások száma elérte a 481-et.

6.) *Elhagyta a csíkszeredai kórházat egy férfi, keresi a rendőrség- 2020. május 22.*

A 173 *kedvelés*, 79 *vicces*, 47 *hűha*, 15 *dühítő*, valamint 8 *szomorú* reakció mellett megjelenik egy *imádás* is. A cikkekre adott reakciók ismételten arra engednek következtetni, hogy a vélemények jelentős része még a teljes történet megismerése, a cikk elolvasása előtt fogalmazódik meg. A hozzászólók nagy része (28) igyekszik humorosan beállítani a helyzetet, utalva arra, hogy a koronavírus nem olyan súlyos, mint ahogyan kezelik, további 16 személy fogalmaz meg kritikát a sajtó és a kormány intézkedéseivel szemben, előbbi álhírek terjesztésével, a helyzet súlyosságának felnagyításával vádolva. Konkrét támadás éri két esetben a Székelyhont is. A viszonylag nagy vitát kiváltó írás 182 megosztást generált az olvasók körében.

7.) *Koronavírusos fertőzést igazoltak egy Maros megyei nőnél-2020. március 8.*

A cikket 151 személy *kedvelte*, 113-an gondolták úgy, hogy *szomorú*, érkezett továbbá 35 *hűha*, 9 *vicces* és 7 *dühítő* reakció. A többségében *szkeptikus* és kormányintézkedéseket támadó, valamint a helyzet súlyosságát kicsinyítő hozzászólások mellett, akad olyan is, amiből egyértelműen látszik, hogy szerzője nem olvasta el a cikket, többen humoros képekkel, megnyilvánulásukkal fejezik ki véleményüket, egyértelművé téve hitetlenkedésüket. Mindazonáltal a megosztások száma itt is jelentős, összesen 127 személy osztotta meg saját idővonalán a híreket.

8.) *További harminc nappal meghosszabbította az államfő a szükségállapotot-2020. április 14.*

A Székelyhon által *kronikaonline.ro* honlapról átvett hírt 129 alkalommal osztották meg és 308 reakció érkezett rá. Ezek közül 143 *kedvelés*, 94 *dühítő reakció*, 63 *szomorú* és 7 *hűha*, egy pedig *vicces* reakció. Mivel az esetleges szigorításokat az államfő jelenti be, valamint a mellékelt képen is Románia elnöke látható, így nem meglepő, hogy a hozzászólások többsége (19) *uszító* jelleggel bír a személyével kapcsolatban, többen fogalmaznak meg fenyegetést az államfő

személyére vonatkozóan. Természetesen a kormányintézkedésekkel szemben is hasonló az ellenszenv, 16 személy véli úgy, hogy a meghozott intézkedéseknek súlyos következménye lesz az átlagemberekre nézve. Ezzel kapcsolatban 6 hozzászólásban egyértelmű aggodalmukat fejezik ki.

9.) *27 fertőzöttet kezelnek a csíkszeredai kórházban, fokozott elővigyázatosságra int az egészségügyi intézmény-2020. május 16.*

A májusban publikált cikkekre 120 *kedvelés*, 83 *szomorú*, 33 *húha*, 5 *vicces* és 5 *dühítő* reakció érkezett, tovább 175-en osztották meg ismerőseikkel. A hitetlenkedő és a koronavírusban politikai cselszövést látó hozzászólók (összesen 24) a cikkben említettekkel kapcsolatosan a közelgő Pünkösdi búcsú ellehetetlenítését látják fő oknak, továbbá van aki egyszerűen csak átverésnek titulálja a koronavírus járványt, a hozzászólások egyértelműen rámutatnak, hogy a lakosság elégedetlen a folyamatosan erősödő intézkedésekkel. Egy személy említi, hogy a kormány pénzt ajánl azok számára, akik jóváhagyják, hogy koronavírussal fertőzöttek nyilvánítsák őket, amiből családtagjaik is részesülhetnek.

10.) *A csíkszeredai karanténba szállítottak a nagylaki határátkelőtől egy személyt-2020. március 13.*

A többi cikkhez képest viszonylag kis számú hozzászólásban egyaránt találunk saját testi épségükért aggódó és a kormány felelőtlen intézkedéseit kérdőre vonó véleményeket (6-6), mindemellett továbbra is akadnak olyanok, akik a koronavírust kitalációnak, hisztériának, az egyszerű influenza eltúlzásának titulálják. Ez a mentalitás fellelhető kivétel nélkül az összes általam kiválasztott cikk kommentszekciójában. Több esetben, ahogy itt is megjelenik a konkrét felelősségre vonás, a megbetegedett személlyel szemben agresszív, sértő megnyilvánulások formájában, jelen esetben 236 megosztás történt. A reakciók közül a legtöbb *kedvelés* volt (144), míg *szomorú* 50, *húha* 30, *vicces* 7, *dühítő* 2 alkalommal jelenik meg.

A megvizsgált cikkekhez fűződő hozzászólások hasonlóságot mutatnak az április közvélemény-kutatás (Nistor és mtsai. 2020) eredményeivel, felfedezhető a kormánnyal, illetve médiával szembeni bizalmatlanság, valamint a Lewandowsky és Cook által leírt közösségi médiában felerősödő összeesküvés-elméletekre való nyitottság is felszínre kerül (Lewandowsky és Cook 2020).

6. Következtetések

Kutatásom során 438 olyan cikket elemeztem, ami a Székelyhon napilapban jelent meg, 2020 első hat hónapjában és címében, tartalmában a koronavírus egyes hatásait említi, székelyföldi, romániai, illetve az egész világra kiterjedő vonatkozásban.

A kapott eredmények azt mutatják, hogy míg január és február során alig néhány cikk jelent meg a témában, a következő két hónapban ez a szám megtízszereződött, márciusban és áprilisban egyaránt 133 cikk foglalkozott a koronavírus járvánnyal. Májusban és júniusban már jóval kevesebb, mindazonáltal számottevő, 85, valamint 70 írást közöltek a COVID-19 kapcsán. Az újságcikkek többnyire tényközlő címmel jelentek meg, amelyek 240 esetben számoltak be valamilyen felmerülő problémáról (ez az esetek valamivel több mint felét jelenti).

Az újságcikkeket majdnem megegyező arányban látták el félelemkeltő 95 és pozitív üzenetet tartalmazó (99) címekkel. A tudósítások mellé az esetek többségében (251 alkalom), egyáltalán nem társult alcím, 145 alkalommal tényközlő, 28 esetben pozitív hangvételi, 14 alcím pedig félelemkeltő stílusban fogalmazódott meg. Összességében elmondhatom, hogy a címek megfogalmazásában és a cikkek szerkezetében a szerzők törekedtek az objektivitásra, az olvasók precíz és pontos tájékoztatására, azonban több esetben is mellőzhető lehetett volna a figyelemfelkeltő cím.

Az újságcikkek pozicionálását tekintve kijelenthetem, hogy az írások nagyrésze (289) a lap elején szerepel, 103 esetben rövidhír, 58 esetben negyed, illetve fél oldalas hír formájában. 70 alkalommal ezeknél is hosszabb tudósításokat olvastam. Lapszálon összesen 33 rövidhír jelent meg, valamint 116 írás az újság közepén kapott helyet. Ezek többsége, 39, szintén rövidhír. A cikkek túlnyomó része az újság többnyire első oldalain megjelenő *Aktuális* rovatban kap helyet, erre összesen 323 példát találtam.

A megnövekedett számú, világjárvánnyal foglalkozó cikkek mellett több fontos változás is megemlíthető a napilapi szerkezeti felépítésében:

- Március 11-től kezdődően az újság *SMS* rovatában az olvasók koronavírussal kapcsolatos eseményekkel kapcsolatos vélekedésüket fejezik, a vizsgált időszakban összesen 86 alkalommal.
- Március 16-án megjelenik a *Koronavírus* rovat, mindemellett a közölt cikkek többsége továbbra is az *Aktuális* rovatban jelenik meg.

- Április 1-én egy közlemény jelenik meg az újságban, amiben az olvasók tudára hozzák az oldalszámok csökkenését gazdasági okokból
- 51 esetben fordult elő, hogy a világjárvánnyal kapcsolatos hír a címlapon jelent meg, első alkalommal február 4-én.
- Számos alkalommal jelenik meg a vírusra, összeesküvéselméletekre, aktuálpolitikai helyzetre reagáló karikatúra az újság utolsó oldalán

A Székelyhon Facebook oldalán megjelenő cikkek olvasottságát jól mutatja, hogy a kiválasztott 10 írást összesen több mint 3 ezer alkalommal osztották meg a felhasználók, így ezek az információk még nagyobb közönséghez érhetnek el. A cikkekre összesen 2 ezer kedvelés (*Like*) érkezett, azonban ez nem meglepő, hiszen a közösségi oldal regisztrált tagjainak körében ez számít a legnépszerűbb véleménynyilvánításnak, minden esetben megtalálható ez a típusú reakció. A második legnépszerűbb reakció a *szomorú* (1071), ezt követi a meglepődést kifejező *hűha* vélekedés, 440 alkalommal. A nevetést imitáló *vicces* emoticon 137 esetben jelenik meg, többször is olyan tudósításokkal kapcsolatban, amelyek megbetegedésről, karanténról számolnak be.

Az oldal követőinek vélekedését a járványhírek alakulásával kapcsolatban természetesen leginkább a hozzászólások mutatják meg. Az elemzett cikkek esetében határozottan dominálnak a vírushelyzet komolyságát lekicsinylő, a koronavírust egy vagyonosodási folyamatként konstatáló hozzászólók, valamint az olyan megnyilvánulások, amelyek nyíltan támadják a kormány intézkedéseit. Számos esetben irányulnak rosszindulatú megjegyzések olyan személyek irányába, akik elkapták, vagy továbbadták a fertőzést.

A székelyföldi vírushelyzettel kapcsolatos vélekedésre rányomta bélyegét a kormány elleni bizalmatlanság, valamint az a nézőpont, miszerint a sajtó elferdíti a híreket. A hozzászólók nagyrésze nyíltan kifejezi szkepticizmusát, de több olyan hozzászólást is találtam, amelyben a szilvapálinkát ajánlják a COVID-19 ellenszerének. Sajnálatos módon a kommentek egy része nem kerülhetett be a kutatásba, a súlyos helyesírási hibák, illetve megfogalmazási hiányosságokból eredő értelmezhetetlenségük miatt, ugyanakkor ezen megnyilvánulások körvonalazzák egy „hangos”, de egészében nézve komolytalan Facebook felhasználói közösség meglétét.

7. Irodalomjegyzék

Bajomi-L.P. 2017. Manipulál-e a média? *Médiakutató*, 18(4), pp. 61–79.

Bauer Zs., Mezei M. 2020. *Koronavírus a social mediában*.

<https://ynsight.eu/koronavirus-a-social-mediaban/> (utolsó megtekintés dátuma: 2021.04.10.)

Bárházi E. 2008. Manipuláció, valamint a manipulációra alkalmas nyelvhasználati eszközök. *Magyar nyelv*, 104(4), pp. 443–463.

Bârgăoanu, A., Radu L. 2018. Fake News or Disinformation 2.0? Some Insights into Romanians' Digital Behaviour. *Romanian Journal of European Affairs*, 18(1), pp. 24–38.

http://rjea.ier.gov.ro/wp-content/uploads/articole/RJEA_vol.18_no.1_June2018_art.2.pdf (utolsó megtekintés dátuma: 2021.04.10.)

Costigan, J. M., Xin, X. 2020. *How the Coronavirus Outbreak Played out on China's Social Media*. <https://thediplomat.com/2020/02/how-the-coronavirus-outbreak-played-out-on-chinas-social-media/> (utolsó megtekintés dátuma: 2021.04.10.)

Ducharme, J. 2020. *News Coverage of Coronavirus in 2020 is Very Different Than it Was For Ebola in 2018*. <https://time.com/5779872/coronavirus-ebola-news-coverage/> (utolsó megtekintés dátuma: 2021.04.10.)

Jorgensen, K. W. 2020. *Coronavirus: how media coverage of epidemics often stokes fear and panic*. <https://theconversation.com/coronavirus-how-media-coverage-of-epidemics-often-stokes-fear-and-panic-131844> (utolsó megtekintés dátuma: 2021.04.10.)

Karvalics L. 2020. *Infodémia-egy kifejezés újjászületése és dimenziói*.

<https://iask.hu/hu/infodemia-egy-kifejezes-ujjaszuletese-es-dimenzioi-z-karvalics-laszlo-irasa/> (utolsó megtekintés dátuma: 2021.04.10.)

Kósa I. 2017. A napirend-kijelölés új jelenségei. *Médiakutató*, 18(4), pp. 81–91.

Lewandowsky, S., Cook, J. 2020. *Az összeesküvés-elméletek kézikönyve*.

<https://www.climatechangecommunication.org/conspiracy-theory-handbook/> (utolsó megtekintés dátuma: 2021. 04. 11.)

Merchant, R., Lurie, N. 2020. Social Media and Emergency Preparedness in Response to Novel Coronavirus. *Jama*, 323(20), pp. 2011–2012.

Molla, R. 2020. *It's not just you. Everybody is reading the news more because of coronavirus.* <https://www.vox.com/recode/2020/3/17/21182770/news-consumption-coronavirus-traffic-views> (utolsó megtekintés dátuma: 2021.04.10.)

Nistor L., Gergely O., Sántha Á., Telegdy B. 2020. *Erdélyi mindennapok egy világhárvány idején. Online kérdőíves közvélemény-kutatás erdélyi magyarok körében a COVID-19 járvány kontextusában (2020. április 16-26.).* Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár.

Rosca, M. 2020. *Disinformation fuels Romania's coronavirus spike.* <https://www.politico.eu/article/as-infections-grow-in-romania-so-does-corona-scepticism/?fbclid=IwAR2c7QtMLCapevdQi0UOq-oiDLLu1KqYVu7uxpNf0KCxWpMwrdVKZ9qJEyY> (utolsó megtekintés dátuma: 2021.04.15.)

Stanciu, M. 2020. Riscuri mărite ale unei crize alimentare mondiale. In. *Stare de urgență pentru consumul populației. Recurs la reflecție asupra trebuințelor esențiale. Raport social al ICCV 2020.* Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București, pp. 4–9.

Zamfir, C., Zamfir, E. 2020. *Calitatea vieții în timpul pandemiei: probleme și politici de răspuns. Un punct de vedere sintetic.* Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București.